

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

MÚSICA I LITERATURA PER CRÉIXER EMOCIONALMENT

Marta Costa Torres

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2015-2016

DNI de l'alumne: 47405762W

Treball tutelat per Catalina Cardona Costa
Departament de Pedagogia aplicada i Psicologia de l'Educació

L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau:

Educació Infantil, Intel·ligència Emocional, Emocions, Música i Musicoteràpia, Literatura Infantil.

Resum:

Des de l'educació infantil es marca l'inici de l'evolució dels infants establint els pilars fonamentals per al seu desenvolupament físic, cognitiu, social i emocional. Aquest, és un procés complex que té la seva base en les emocions, que des del naixement, juguen un paper essencial per al creixement integral de les persones. Així doncs, en el present treball es fa una recerca bibliogràfica de la intel·ligència emocional i de la importància que té aquesta per als infants i el seu futur.

Per a dur a terme aquest creixement emocional, la música i la literatura infantil són una bona estratègia pel seu gran nombre de beneficis i per la seva capacitat d'enriquir emocionalment a través del plaer.

Paraules clau:

Educació Infantil, Intel·ligència Emocional, Emocions, Música i Musicoteràpia, Literatura Infantil.

Abstract:

From childhood education, the beginning of children evolution is shaped thanks to the establishment of fundamental issues for their physical, cognitive, social and emotional development. This is a complex process which has the emotions as a base because since the moment a person is born, they play an essential role for people's overall growth. Consequently, in this project, a bibliographical research about emotional intelligence and its importance for children and their future is done.

To carry out this emotional growth, both, music and children literature are a good strategy for its big amount of benefits as well as its ability to emotionally enrich through pleasure.

Key words:

Childhood Education, Emotional Intelligence, emotion, Music and music therapy, children's literature.

ÍNDEX

	Pàgina
1.Tema	5
2.Justificació	5
3.Objectius	6
4. Marc teòric	7
4.1 Intel·ligència Emocional	8
4.2 Educació emocional	10
4.3 Emocions	11
4.4 Disciplines artístiques com a estratègies per a desenvolupar IE	15
4.4.1 Música i Musicoteràpia	15
4.4.2 Literatura infantil	21
5. Conclusions	27
6. Bibliografia	28
7. Annexos	31

1. TEMA

Al llarg del present treball de fi de grau, el tema principal que es tractarà serà el de l'Educació Socioemocional. Més concretament, el focus del treball consisteix en centrar la mirada en una revisió i investigació bibliogràfica sobre el desenvolupament de la intel·ligència emocional i en com la literatura infantil i la Musicoteràpia poden ajudar-hi.

2. JUSTIFICACIÓ

És un fet que, des de l'educació infantil es marca l'inici de l'evolució dels infants assentant els pilars fonamentals per al seu desenvolupament físic, cognitiu, social i emocional. D'aquesta manera, van configurant la seva personalitat i adquirint capacitats per a poder fer front a les situacions que els depari el seu futur.

Però, s'ha de remarcar que des de sempre s'havia donat més importància al desenvolupament cognitiu fins que, des de fa relativament poc temps, s'ha començat a parlar de la importància que tenen les emocions en la vida, sent la base del desenvolupament futur i esdevenint de vital importància per al benestar dels menuts.

"La salud emocional es fundamental para el ser humano, sin la cual todo lo demás cae por su base" (Poch, 2001).

Arrel d'aquest fet, és indispensable que els docents estiguin formats emocionalment per a que puguin fer front a aquesta necessitat i ajudar als infants a desenvolupar la intel·ligència emocional i totes les habilitats que aquesta implica, així com, a dur a terme un desenvolupament integral, que tant lligat està a les emocions.

"Adquirir competencias emocionales desde edades tempranas favorece el desarrollo académico y profesional, aumentando la prevención de las adversidades de la vida adulta" i si són treballades *"en una fase temprana de la infancia da lugar a grandes diferencias en su salud y bienestar a largo plazo"* (Planells, 2012: 121).

Dit això, el present treball intentarà recollir informació sobre la intel·ligència emocional, l'educació emocional, els seus objectius i com assolir-ho mitjançant dues estratègies: la literatura infantil emocional i la Musicoteràpia.

S'han escollit aquestes dues disciplines ja que juguen un important paper en l'educació infantil, però tot i això, de vegades passen desapercebudes, sense donar cabuda al seu potencial educatiu.

Tant la música com la literatura agrada molt als infants i els pot ajudar en el seu desenvolupament de la intel·ligència emocional, servint com a mode d'exemple a seguir, ajudant-los a conèixer les emocions, identificar-les i aprendre a com resoldre els conflictes que en un futur els poden sorgir, entre altres. És a dir, emprar-les com a font d'aprenentatge emocional, com a eina preventiva i com a complement per al correcte desenvolupament integral dels infants.

"Ejerce un atractivo especial en el alumnado, de modo que si se utiliza adecuadamente, los conocimientos adquiridos (...) se recuerdan más" (Correa, 2010).

3. OBJECTIUS

L'objectiu general que és pretén amb aquest treball és:

- Recollir informació i estratègies per al desenvolupament de la intel·ligència emocional en els infants.

Com s'ha esmentat anteriorment, la intel·ligència emocional és un concepte, relativament, nou. D'aquesta manera, s'intentarà endinsar-se en aquest tema i a més, investigar dos tipus de estratègies, que baix el meu punt de vista, poden ser de gran ajuda per al desenvolupament emocional i integral dels infants.

Mentre que, els específics són:

- Conèixer la Intel·ligència Emocional.

Donar a conèixer aquest nou concepte; les seves característiques, objectius i que té per al ple desenvolupament dels menuts.

- Endinsar-se en el concepte l'Educació Emocional.

És de vital importància que els docents conegui el tema de les emocions i la importància de treballar-les mitjançant l'educació emocional, per així poder ajudar en el desenvolupament de la intel·ligència emocional.

- Aprofundir en l'estratègia de la Musicoteràpia per a desenvolupar capacitats emocionals.

Conèixer els beneficis de la música en el desenvolupament de les emocions, per a que els infants sentin i tinguin més diversitat pel seu aprenentatge emocional.

- Conèixer la Literatura Infantil de caràcter emocional.

La literatura infantil, és una bona estratègia per a poder treballar les emocions a l'aula ja que, pot ajudar a reconèixer les emocions i com gestionar-les, seguint l'exemple.

4. MARC TEÒRIC

Anys enrere, s'ha anat donant molta importància al desenvolupament físic i sobretot al cognitiu, on el que realment importava era el Coeficient Intel·lectual i els resultats acadèmics, deixant de banda altres aspectes importants en el creixement dels infants.

Però és al 1983, juntament amb Howard Gardner i la seva nova teoria, sobre les intel·ligències múltiples, quan s'ha fet un canvi en la concepció de la intel·ligència i s'ha donat importància a la necessitat de desenvolupar una gama més alta de coneixements i habilitats per a poder dur a terme un creixement integral i fer front a la vida. Amb aquesta nova visió, ser intel·ligent no sols consisteix en abarcar aspectes intel·lectuals, sinó que depèn del domini de moltes altres capacitats que ens serveixin per a poder solucionar els problemes que ens sorgeixin en un futur.

Aquestes vuit intel·ligències de les que ens parla són: la numèrica, la lingüística, la espacial, la musical, la cinètica, la naturalista, la intrapersonal i la interpersonal. Totes

aquestes, és essencial que siguin treballades a la infància i en sistema educatiu per a que els infants tinguin igualtat de condicions i puguin desenvolupar-se plenament.

"... todos tenemos toos los tipos de Inteligencia. Sin embargo, por diversas circunstancias cada uno tiene más desarrollada o mayor facilidad para unos ámbitos que para otros" (Barrutia, 2009: 25). D'aquesta manera, tots tenim les intel·ligències encara que el grau de domini canvia segons la persona, i com diu aquesta autora com que ens funcionen unes millor que les altres, les emprem compensadament.

A arrel d'aquesta nova visió de la intel·ligència en 1990, Peter Salovey y John Mayer, van introduir un nou concepte que ha anat agafant força en la nostra actualitat. Aquest concepte és el d'Intel·ligència Emocional (IE).

4.1 Intel·ligència Emocional

"La capacidad de reconocer nuestros propios sentimientos y los ajenos, de motivarnos y de manejar bien las emociones, en nosotros mismos y en nuestras relaciones" (Goleman, 1995).

Aitziber Barrutia, en el seu llibre *Inteligencia Emocional en la familia* (2009), explica que la intel·ligència emocional consisteix en tenir consciència de les emocions, d'un mateix i dels altres, i saber fer-ne un correcte ús.

És a dir, saber gestionar intel·ligentment les emocions de tal manera que sapiguem fer front a les situacions i poder relacionar-nos socialment, cosa que si no som capaços a fer, pot tenir greus conseqüències pel nostre benestar tant cognitiu, mèdic, psicològic, social i clarament, emocional.

Aquesta gestió intel·ligent de les emocions, ve donada per la interacció de les dues ments que posseeix l'ésser humà. Daniel Goleman, afirma que "...todos nosotros tenemos dos mentes, una mente que piensa y otra que siente" (Goleman, 1995: 11). La primera fa referència a la racional, que fa ús de la raó fent que la persona actuï de manera pensada i coherent. La segona és refereix a la ment emocional, que fa ús de la informació que rep de les emocions.

La seva interacció és imprescindible que estigui equilibrada per a que no hi hagi interferències en el desenvolupament de la EI. Si no és així, i una de les dues ments predomina pot ocórrer: o bé que racionalment es reprimeixin les emocions, ocultant-les i evitant sentir-les, o bé que es produeixi un "segrest emocional", on ens deixem apoderar per les emocions i els seus efectes i alteracions.

Doncs, per a poder gestionar les emocions adequadament i arribar a ser una persona emocionalment intel·ligent, serà necessari dominar els següents processos i les seves respectives capacitats (Barrutia, 2009: 28; Bisquerra, Pérez, 2012: 4):

INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL		
Gestió intel·ligent de les emocions		
Competències emocionals		Explicació
Consciència emocional	Percepció emocional	Consisteix en conèixer les pròpies emocions i les dels altres.
	Comprensió i validació emocional	Es tracta d'entendre les emocions que coneixem, discriminar-la entre les emocions, saber com pot manifestar-se i posteriorment, qüestionar la seva validesa.
Maneig emocional	Regulació emocional	Consisteix en aprendre a regular la seva intensitat per a que no ens impedeixi actuar i no es doni un segrest emocional.
	Aplicació emocional	Es tracta de donar una resposta a l'emoció, sabent aplicar-la de forma pràctica i positiva per a nosaltres.
	Autonomia emocional	Es tracta de saber actuar emocionalment amb autonomia sense haver de dependre i sense evitar les emocions.
	Habilitats socioemocionals	Són aquelles competències que afavoreixen les relacions interpersonals.

"... una persona emocionalmente inteligente será aquella que percibe, comprende, regula y aplica adecuadamente sus emociones y las de los demás, minimizando el efecto negativo de unas y potenciando los resultados positivos de otras" (Barrutia,2009: 33).

S'ha de remarcar que, la IE pot ser treballada i així canviar al llarg de la vida. És a dir, des de l'escola és pot treballar emocionalment per a poder ajudar als infants a gaudir d'un major benestar i així, poder desenvolupar-se plenament. Doncs, d'aquesta manera des de l'escola, així com en la família, serà necessari tenir ben present l'Educació emocional.

4.2 Educació Emocional

"La educación emocional es un proceso educativo, continuo y permanente, que pretende potenciar el desarrollo de las competencias emocionales como elemento esencial del desarrollo humano, con objeto de capacitarle para la vida y con la finalidad de aumentar el bienestar personal y social" (Bisquerra, 2012: 31).

L'educació emocional es tracta d'un procés d'aprenentatge de les emocions, per el qual coneixerem el que sentim, perquè ho sentim i aprendrem a gestionar-ho per a poder reaccionar adequadament i resoldre les situacions que se'ns plantegin.

Es tracta d'un procés per poder adquirir les competències imprescindibles, abans mencionades, per a ser emocionalment intel·ligents. A banda, aquesta educació emocional no només va enfocada a tractar les emocions, sinó que a partir d'aquestes es contribueix al ple desenvolupament dels menuts.

"La educación emocional es una forma de prevención primaria" (Planells, 2012: 120). Aquest autor, afirma que adquirir la IE des de petits afavoreix al desenvolupament, la resolució de problemes i a prevenir possibles disfuncions quan siguem adults.

A més, *"los programas de educación emocional en las aulas deberían ponerse en marcha desde las primeras etapas escolares"* (Planells, 2012: 122). Encara que no és l'únic context on es pot dur a terme l'educació emocional, resulta indispensable que en la família i a l'escola es segueixi aquest procés ja que, des de que naixem fins i tot abans, estem en continu contacte amb les emocions així: *"la educación emocional debe empezar desde el el*

nacimiento" i a més, "*adopta un enfoque de ciclo vital*" (Bisquerra i Pérez, 2012), és a dir ha de ser continu i permanent, al llarg de tota la vida ja que les emocions mai desapareixen.

Per a poder fer això, com ens diu Èlia López (2012), s'haurien de poder dur a terme programes d'educació emocional des d'edats primerenques ja que "*en las primera etapas de la vida (...) se dan las primeras bases de aprendizaje y relación*". En els primers anys de la vida, establim els pilars per a poder dur a terme un exitós desenvolupament; si alguna d'aquestes bases falla, pot tenir conseqüències i, com venim dient, si el que falla són les bases emocionals, les conseqüències poden ser greus.

Doncs, per a poder dur a terme una educació emocional, caldria tenir present alguns dels objectius que Bisquerra (2012) ens presenta:

- Adquirir coneixement de les pròpies emocions.
- Identificar les emocions dels demés.
- Dominar les emocions correctament.
- Aprendre a regular les nostres emocions.
- Prevenir els efectes nocius de les emocions.
- Desenvolupar l'habilitat per generar emocions positives.
- Adoptar una actitud positiva front la vida.

4.3 Emocions

Però, i què són les emocions? Es tracta d'un concepte complex i a fi de poder donar resposta a aquesta pregunta, ens basarem en algunes definicions:

"Todas las emociones son, en esencia, impulsos que nos llevan a actuar, programas de reacción automática con los que nos ha dotado la evolución" (Goleman,1995).

"La alteración fisiológica, cognitiva y comportamental como consecuencia de un estímulo que da lugar a una determinada respuesta" (Barrutia, 2009: 34-35).

En el diccionari de Neurociència de Mora i Sanguinetti (2004) s'afirma que es tracta de "*una reacció conductual y subjetiva producida por una información proveniente del mundo externo o interno*".

A grans trets, tots aquests autor comparteixen que una emoció es aquella resposta a un estímul, ja sigui de l'interior o de l'exterior de l'individu, que sorgeix a mode d'acció-reacció i que va acompanyada de alteracions neurofisiològiques, comportamentals i cognitives, que depenent de la persona seran diferents.

Segons Barrutia (2009), les emocions presenten diverses característiques:

- Sorgeixen espontàniament al llarg de la vida, per la qual cosa trobem una falta de predictibilitat que fa que sigui més difícil el seu control. D'aquesta manera, és més evident la necessitat de conèixer-les, per a posteriorment poder fer-ne un adequat ús.
- Poden ser positives o negatives. Però, no sols ens basem en com les sentim, com per exemple la por que en moltes ocasions és negativa, sinó que també va en funció de les conseqüències que té el sentir-la i el saber gestionar-la adequadament, sent en aquest cas la por positiva si no ens paralitza i ens serveix per a fer front a una situació que era perillosa per a nosaltres. Aquesta característica, també ve molt donada pel context en el que ens trobem (societat, cultura, família...), en el qual unes emocions són vistes com negatives, per exemple: la por és de covards.
- Es contagien entre les persones. Aquest fet, pot ocorre tant amb les emocions positives com amb les negatives. Per això, des del paper de l'adult hi ha que tenir cura d'aquesta característica, per a ajudar als infants en el seu desenvolupament emocional.
- Ens aporten informació. Sorgeixen per a comunicar-se amb nosaltres, donant-nos informació "*acerca de nuestro estado emocional y como mejorarlo*" (Barrutia, 2009: 38). Per això, és indispensable saber

diferenciar-les per a poder saber que sentim i sobretot, saber comprendre-les, per desenvolupar la intel·ligència emocional, actuar adequadament i poder millorar el nostre benestar.

- L'alquímia de les emocions. Com ens diu Palou (2004), és un fet que en moltes ocasions passem de sentir una emoció a una altra en un instant o bé, en sentim de moltes a la mateixa vegada, fent que sigui indispensable saber identificar-les i gestionar-les per a donar resposta. En altres ocasions, també pot succeir la subjectivitat emocional (Barrutia, 2009), on un mateix estímul pot fer que sorgeixin emocions diferents ja sigui en la mateixa persona com en persones diferents.

L'autora del llibre *Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia* (2004), Sílvia Palou, ens diu que "*las emociones primarias son las que tenemos desde que nacemos y tienen como objetivo preservar la especie*".

"Venimos al mundo equipados con un conjunto de reacciones inconscientes que constituyen un mecanismo sabio con el que la naturaleza ha planificado la supervivencia de la especie: las emociones básicas" (Planells, 2012: 120).

És a dir, no totes les emocions són adquirides al llarg del desenvolupament de cada persona, com és el cas de la vergonya, sinó que trobem les emocions primàries, les més naturals, que les sentim des del naixement, ajudant-nos a evolucionar i satisfer les nostres necessitats.

Troblem molts autors que tracten sobre quines són les emocions primàries, però en destacarem les que Palou (2004) considera: amor, tristesa, alegria, por i ràbia.

AMOR

És la primera de totes les emocions, l'emoció mare. És la que dóna lloc a totes les demés, formant així els pilars essencials per al correcte i ple desenvolupament de les persones. Tota persona parteix del vincle afectiu que estableix amb els seus progenitors, i a partir d'aquest van estimant i sentint aquesta emoció al llarg de la vida.

"Todos los seres humanos buscan ser amados y reconocidos (...) el timón de nuestros comportamientos, de nuestros deseos y necesidades" (Palou, 2004: 114).

POR

Emoció que sentim al sentir-nos en perill i que ens posa en alerta per a protegir el nostre benestar. Encara que aquesta por en moltes ocasions sembla una emoció negativa, també té aspectes positius, que sorgeixen en el moment en que coneixem aquesta emoció i la sabem manejar sense veure'ns dominats per ella.

"Con exceso, no permite avanzar, pero puede ser una gran virtud si evita grandes fracasos" (Palou, 2004: 117).

RÀBIA

Resposta primitiva i natural, que ve donada per l'enuig cap a un fet que ens irrita perquè creiem que ha vulnerat els nostres drets. En els infants, aquesta fúria moltes vegades ve acompanyada amb certs impulsos d'agressivitat, i és fa més evident la necessitat de saber controlar les manifestacions de la ira, per a que aquesta emoció pugui ser expressada però que no tingui efectes negatius ni en els infants ni en els altres.

"Es lo que hacemos con nuestra agresividad lo que la convierte en un elemento constructivo o agresivo" (Palou, 2004: 119).

TRISTESA

Emoció produïda pel sentiment de pèrdua o a causa de no tenir allò que s'estima o es vol. A causa de la societat, s'ha classificat com una emoció dolenta la qual no està ben vista i d'aquesta manera, plorar tampoc ho estat. Negar la pena no proporciona alegria, sinó que és considera que per a arribar a un estat de benestar s'ha de saber gestionar aquesta emoció i no reprimir-la.

"Socialmente se valora que no nos dejemos abatir por las tristezas (...) Lo que se consigue, no obstante, es aislarse de los demás y poner armaduras a las emociones" (Palou, 2004:122).

ALEGRIA

Es tracta de la reacció que tenim enfront a un estímul que ens genera benestar físic o psicològic, i és considerada una emoció positiva pel seu grau de satisfacció, fet que fa que sigui la més ben vista entre la societat. La seva manifestació més comú és el riure i el somriure.

"Los adultos que compartimos la vida con los niños deberíamos procurar aprender de ellos, más que cortar por sistema esta expresión" (Palou, 2004: 126).

4.4 Disciplines artístiques com a estratègies per a desenvolupar IE

Per a poder treballar tot el que s'ha esmentat anteriorment i així desenvolupar la Intel·ligència Emocional tant necessària per al ple desenvolupament dels infants, a continuació és tractaran dues estratègies per a dur a terme una educació de caire més emocional. A més, dintre de cada estratègia també es tractarà la forma en que podrien ser emprades a l'etapa d'Infantil per a que els infants puguin créixer emocionalment.

4.4.1 Música i musicoteràpia

La música és considerada un art i és universal, que ens acompanya des de temps immemorables. Aquesta disciplina artística, és una necessitat fonamental de les persones, ja que té un paper molt important per al desenvolupament de la Intel·ligència emocional, per el gran nombre de beneficis que pot oferir.

"La música es un lenguaje universal, ya que conecta directamente con nuestro mundo emocional interior y le ayuda a abrirse al exterior. La relación entre cuerpo y mente a través del ritmo y el movimiento ayuda a liberar y expresar físicamente emociones e ideas" (Palou, 2004; 173).

La Psicologia de la Música és l'encarregada d'estudiar aquesta disciplina artística. Dins d'aquesta, trobem diferents branques que centren el seu estudi en diferents corrents d'investigació.

Des del moment en que naixem, o fins i tot abans de l'arribada al món, estem en contacte amb la música, enriquint la vida, transmetent-nos informació afectiva i "*despertando así todo un mundo interior de sentimientos y emociones*" (Lacárcel, 2003: 216).

Com ens diu Poch (2001), la música és un element natural per sí mateix, que "*tiene por objeto expresar el mundo de los sentimientos y puede hacerlo porque, por su forma y estructura, se parece a la forma de las emociones*", cosa que fa que sigui un llenguatge simbòlic.

En el moment en que escoltem la música, ens produeix unes alteracions en el nostre organisme: emocions. És un fet universal tot i que, subjectiu ja que al escoltar-la, cada persona pot sentir coses molt diverses. Això, té que veure amb "*el modo de ser de cada persona, su sensibilidad, sus motivaciones, sus recuerdos, sus patologías, su bagaje y entorno cultural y social*" (Correa, 2010: 3).

Amb l'audició i l'expressió musical, s'activen les àrees del cervell permetent un "*equilibrio dinámico entre las capacidades del hemisferios izquierdo y derecho*" (Lacárcel, 2003: 218). És a dir, s'empra tot el cervell, fet que fa que és tracti d'un procés complex que necessita d'una gran activitat neuronal, on es porta a terme un desenvolupament cerebral i de neurotransmissors que "*controlan las funciones de nuestro organismo y nuestros estados emocionales*" (Lacárcel, 2003: 219).

Arrel d'aquest desenvolupament cerebral, "*Si las personas son "analfabetas" en música, (...) existe un déficit cerebral. Si la educación se planifica y transcurre "sin musica", (...) esos cerebros serán deficitarios en funcionalidad*" (Lacárcel, 2003: 220). És a dir, com que no s'estarà exercitant totes les funcions neuronals, els infants no podran dur a terme un desenvolupament integral i no tindran les capacitats per a fer front a les adversitats del futur.

Emprant la música adequadament, ens pot oferir un gran nombre de beneficis. A continuació, se'n fa una tria d'aquells que són compartits per diferents autors (Lacárcel, 2003; Palou, 2004; Albornoz, 2008; Correa, 2010; Poch, 2001) i que poden afavorir a l'etapa d'Educació Infantil:

- Font de plaer, satisfacció i entreteniment.
- Desenvolupar la sensibilitat estètica a la música.
- Desenvolupar capacitats i aptituds musicals.
- Ajuda als infants a expressar-se.
- Influeix en la vida emocional dels infants.
- Afecta a la persona biològica, física, neurològica, social i espiritualment.
- Té propietats terapèutiques.
- Dóna seguretat.
- Tranquil·litzador i relaxador.
- Efecte positiu sobre el sistema nerviós.
- Evoca estats d'ànims i sentiments.
- Ordre i harmonia.
- Desenvolupa la sensibilitat i capacitat d'abstracció.
- Augmenta la creativitat.
- Ajuda al desenvolupament de l'autoestima.
- És un mitjà de comunicació i expressió, que ajuda a la socialització.
- Ajuda a modificar conductes.
- Estimula els centres cerebrals que mouen les emocions.
- Ajuda al desenvolupament dels aprenentatges matemàtics i la visió espacial.
- Ens mobilitza ajudant al desenvolupament psicomotriu.

Però en aquest cas, el que més hi destaca és el fet de poder connectar "*directamente con nuestro mundo emocional interior y le ayuda a abrirse al exterior*" (Palou, 2004: 173). Com que la música està relacionada amb els processos cerebrals, com hem dit anteriorment, ens ajuda a conèixer les emocions, les que sentim i les que ens rodegen, per així arribar a comprendre-les i també comprendre el món que ens envolta, a banda de ser un bon recurs per a poder ajudar-nos a gestionar-les i canviar els estats d'ànim.

Doncs, per a poder aprofitar els beneficis i recursos que la música ens brinda, la Musicoteràpia és una bona estratègia educativa per a treballar les emocions a l'aula.

"La Musicoterapia la consideramos como la terapia basada en la producción y audición de la música, escogida ésta por sus resonancias afectivas, por las posibilidades que da al individuo para expresarse a nivel individual y de grupo, y de reaccionar a la vez según su sensibilidad, y también al unísono con los otros" (Lacárcel, 1995). És a dir, es tracta d'una estratègia que brinda experiències musicals per així, poder aplicar els beneficis de la música amb una finalitat terapèutica i preventiva.

Per a poder dur-ho a terme, aquests dos autors ens exposen diferents mètodes d'aplicació de la musicoteràpia. Aquests, podrien anar lligats de la següent manera:

Lacárcel (1995)	Albornoz (2008)
Activa	Composició Improvisació Recreació
Receptivo-Activa Interdisciplinar: sempre la música com a complement a altres activitats.	
Receptiva: on el paper de l'infant és escoltar.	

"La música, ya sea mediante el comportamiento de interpretación, de escucha o de composición, si ésta es adecuada, nos conduce a una rearmonización del estado de ánimo y de los sentimientos" (Lacárcel, 2003: 223). És a dir, sigui quin sigui el mètode emprat, si se'n fa un bon ús, es pot aconseguir fer profit dels beneficis de la música per a dur a terme els creixement emocional.

No sols es tractaria de posar cançons que la seva lletra ens parlin de les emocions, que també pot ser una bona estratègia, sinó que, la musicoteràpia consisteix en donar als infants l'oportunitat de entrar amb contacte amb la música, però música instrumental¹. Aquesta, és la melòdica, la que no té lletra.

Aquest tipus de música, és la que ens desperta les emocions del nostre interior i la que ens fa sentir, fent que la nostra xarxa neuronal s'ampliï i creï connexions diferents a qualsevol

¹ Annex 1. En aquest hi podem trobar alguns exemples de recursos musicals per a treballar les emocions.

altra (Lacárcel, 2003). A través de la música adquirim noves formes de conèixer-nos i així, desenvolupar la IE.

Així doncs, per la importància que té la música per al desenvolupament dels infants, és imprescindible que aquesta estiga integrada dins l'aula, ja sigui per mitjà d'un tipus de musicoteràpia o un altre.

Per a tractar les emocions en l'àmbit educatiu, una bona manera de incloure la musicoteràpia podria ser emprant la receptivo-activa, d'una manera transversal. És a dir, les emocions ens rodegen en tot moment, cosa que fa que en qualsevol moment de vida a l'aula, es pugui incloure la música per a realitzar un activitat de caràcter emocional. Però, per a que aquestes activitats musicals tinguin un efecte positiu per a les emocions, en la musicoteràpia "Lo que importa es que se exprese" (Poch, 2001:94), així, dóna lloc a aprenentatges significatius.

A mesura que va passant el dia, a classe es poden realitzar diferents activitats musicals. En el moment de l'arribada, deixar la música de fons fa que es despertin les emocions des de ben prest. Una vegada a l'assemblea, es pot parlar entre tots del que ens ha paregut la música d'aquell dia: que ens ha fet sentir, si ens ha agradat, a que ens ha recordat, quina paraula li assignarien, etc.

Al llarg de la jornada escolar, poden ser moltes les formes d'intervenir amb la musicoteràpia, i com estem parlant d'un mètode combinant l'actiu i el receptiu, les possibilitats augmenten al poder combinar-se infinitament.

Així doncs, en moment de realitzar activitats de caire més plàstic dins l'aula, es pot aprofitar per oferir als infants diferents estils de música i que, a partir de la escola, representessin l'emoció que els fa sentir amb diferents recursos plàstics: pintura, fang, reutilitzant materials, etc. Segueixo remarquant, que les emocions són molt subjectives així com, el que ens fa sentir cada música, per això, les composicions artístiques confeccionades, seran molt diferents i fins i tot, diferents encara que es comparteixi la mateixa emoció.

Una opció per a emprar aquesta estratègia dintre de classe, de caire més actiu, seria que els infants creessin la seva pròpia música: expressant amb instruments com es senten en determinades situacions o creant una música per a cada emoció primària.

El fet de cantar cançons que tenen lletra sobre les emocions, també pot ser una bona forma per a que els infants coneguin característiques de cada emoció, com els fa sentir i de quina manera ens fan reaccionar. D'aquesta manera, els ajudaria a treballar les competències emocionals, consciència i maneig emocional, i així desenvolupar la IE.

Una altra branca que ens ofereix la música és la dansa, ja que l'escola de les composicions melòdiques, fa que ens mobilitzem i duguem a terme processos psicomotrius. D'aquesta manera, la dansa també hauria de ser incorporada dintre de l'aula ja que, ballant deixem sortir les nostres emocions a través de cos i "*contribuye a dominar i canalizar las emociones, ya que requiere controlar los gestos corporales y faciales*" (Lacárcel, 2003: 224).

En definitiva, del que es tractaria, seria de donar als infants diferents recursos de caràcter musical i diferents vies d'expressió per a que, així, poguessin desenvolupar la seva Intel·ligència emocional. És a dir, primer prendre consciència de les emocions i del que senten, per a posteriorment poder manejar-les èticament i poder relacionar-se.

El que hi ha que tenir present, com ja he mencionat anteriorment, és el fet de la subjectivitat. Tots som diferents i per aquest fet, tot entenem la música de manera diferent. Per a alguns infants, una música lenta pot provocar tristesa mentre que en altres, el que pot provocar és calma o fins i tot por. El mateix pot passar amb una música ràpida: alegria, ràbia, nerviosisme,... I així, poden sorgir infinites percepcions de la música i les emocions.

Doncs, d'aquesta manera és necessari que l'adult accepti totes les percepcions i a més, que pugui donar prou varietat d'activitats musicals per a que així, tots tinguin l'oportunitat de desenvolupar les emocions.

4.4.2 Literatura Infantil

La Literatura és definida, al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, com el "*art d'escriure i de llegir, coneixement de tot el que ha estat escrit*", emprant la llengua per a elaborar les seves obres literàries. Aquestes, són classificades en els tres gèneres de la Literatura: líric, narratiu i dramàtic.

Pel que fa a la Literatura Infantil (LI d'ara cap endavant), és una branca de la Literatura. En trobem diferents concepcions i definicions, que fan que aquests concepte encara sigui una mica ambigu.

"Conjunto de textos literarios que han sido escritos y destinados a los niños" (Selfa, 2015:66).

"La literatura infantil es un acto de comunicación, de carácter estético entre un receptor niño y un emisor adulto, que tiene como objetivo la sensibilización del primero y como medio la capacidad creadora y lúdica del lenguaje, y debe responder a las exigencias y necesidades de los lectores... lo artístico en la literatura infantil radica en la creatividad y en el aspecto simbólico, representativo y traslativo del mensaje" (Perriconi, 1983:7).

"Todas las producciones que tienen como vehículo la palabra con un toque artístico o creativo y como receptor al niño" (Cervera, 1989:157).

"Conjunto de producciones de signo artístico-literario, re rasgos comunes y compartidos con otras producciones literarias a las que se tiene acceso en tempranas edades de formación lingüística y cultural" (Mendoza, 1999).

"Aquella rama de la literatura de imaginación que mejor se adapta a la capacidad de comprensión de la infancia y al mundo que de verdad le interesa" (Díaz i Prats 1998).

D'aquesta manera, la Literatura Infantil, no és més que la literatura que és adequada per als infants. En qualsevol cas, molts autors (Núñez, 2009; Rojas, 1990; Capote, 2016; etc.) esmenten que el que realment importa per a que pugui determinar-se LI, és que compleixi una

sèrie de característiques o funcions. A continuació, s'esmenten alguns que són compartits per alguns dels autors:

- La seva finalitat principal és entretenir i ser una font de plaer per als infants, per a que desenvolupin un gust positiu per a la literatura.
- Però, a banda ha de ser formatiu, podent-se emprar d'una manera didàctica, com a eina per al procés d'ensenyança-aprenentatge.
- Comprensible per als nens i nenes, amb un llenguatge clar i senzill, encara que no vol dir que s'hagin de subestimar les capacitats dels infants.
- Conciliant lo real i lo imaginari.
- Adaptat a l'edat. "La edad a la que nos referimos no es a la cronològica, sino a su edad lectora" (Martin, 2014: 23).

Amb l'autora Núñez (2009) s'ha pogut fer una classificació dels tipus de Literatura infantil que podem trobar:

Per una banda, trobem la creada per als infants. Aquestes obres literàries són escrites pensant amb els receptor: els nens i nenes. D'aquesta manera, al ser creada es pot satisfer les necessitats dels menuts, abordant els temes d'interès dels menuts, les temàtiques i detalls adequats a la seva edat, així com un llenguatge més clar.

Per una altra banda, trobem la literatura recuperada o guanyada, que són aquelles obres literàries que no foren fetes directament per a infants, però que amb el temps, se'n han apropiat fent-les seues. Aquestes de vegades han estat adaptades a l'edat o no.

També es parla de la literatura instrumentalitzada. De vegades els seus llibres són anomenats llibres informatius ja que, la seva finalitat principal no és gaudir de la literatura sinó, "la transmisión de una serie de conocimientos de carácter didáctico o formativo".

Tornant una mica enrere, a la definició de LI donada per Perriconi (1983), es necessari remarcar "un emisor adulto". Tot i que es de vital importància el paper de l'adult, per a seleccionar els llibres adequats a l'edat, supervisar les activitats o la lectura, llegint contes en el cas de que els infants encara siguin molt petits, etc. No és del tot cert que l'emissor hagi de

ser l'adult en totes les ocasions ja que, en aquest cas, per a l'ús que se li vol donar a la LI, una de les propostes podria ser que fossin els propis alumnes els creadors d'alguna composició literària, per la qual puguin expressar el que senten. Per això, Núñez (2009) finalment, ens parla de la literatura creada pels infants.

Però, des de fa pocs anys s'ha començat a parlar d'un altre tipus de LI, la que Rojas i Saboya (2014) anomenen Literatura Infantil Contemporània (LIC). Aquesta ha nascut com a conseqüència de les noves societats actuals i els canvis de característiques que aquestes comporten en les persones. D'aquesta manera, la LIC agrupa aquelles obres literàries que tracten nous temes per a satisfer els nous interessos, les noves necessitats dels infants i els problemes de l'actualitat. S'ha de remarcar, que aquests tipus de literatura por anar molt lligat a les emocions ja que, és una forma de atracar-se a la realitat dels infants i d'aquesta manera, també atracar-se més a les seves emocions reals.

Una gran quantitat d'estudis, com ens diu Selfa (2015), juntament amb altres autor (Palou, 2004; Martín, 2014; Vidal, 2014; Núñez, 2009; García, 1979;etc) fan evident l'ampli nombre de beneficis que ens pot atorgar la Literatura Infantil:

- Font de plaer i diversió.
- Desenvolupament de la creativitat i la imaginació.
- Ajuda al procés de creació de la consciència
- Estructuració del coneixement.
- Ajuda a reflexionar i comprendre els sentiments propis i dels altres.
- Brinda nous punts de vista.
- Fomentar les competències lectores i escrites, així com desenvolupar la llengua oral, la consciència fonològica i el diàleg.
- Font de comprensió, confiança i seguretat.
- Afavoreix l'hàbit i el gust per la lectura.
- Ajuda al coneixement de la realitat.
- Té beneficis terapèutics per a infants amb necessitats especials.
- Coneixement de la cultura pròpia, la multiculturalitat
- Adquisició de valors i del respecte.
- Aprendre la resolució de dificultats i problemes.

- Desenvolupament del pensament reflexiu i crític.
- Identificació.
- Ajuda al desenvolupament de la socialització i l'empatia.
- Ajuda a adquirir valors positius tant de la nostra cultura com els universals.

Tot i que aquests beneficis són universals i generals, molts d'ells afavoreixen el desenvolupament de les competències emocionals, per això, és un bon recurs per a tractar les emocions i adquirir la IE. D'aquesta manera, amb l'ajuda de De la Riva (2016), a continuació podem extreure com la LI pot ajudar en el desenvolupament de la IE: regulador emocional, ajuda a adquirir estratègies pel control emocional, desenvolupament de l'empatia, capacitat de resolució de conflictes emocionals i és durà a terme un procés d'alfabetització emocional.

Per una banda, ens pot ajudar a desenvolupar les competències emocionals ja que, primerament pot ajudar a adquirir la consciència emocional, conèixent les emocions, les seves característiques i com es manifesten. I en un segon moment, a adquirir el maneig emocional, aprenent a com podem controlar allò que sentim, com emprar les emocions i com relacionar-nos amb els demés.

Tot això és possible gràcies a la narració de fets semblants a la realitat dels infants i pel procés d'identificació que aquests poden dur a terme. "*Pueden sentirse identificados con los protagonistas de los cuentos, lo que facilita la interpretación de emociones y sentimientos aunque no sea de manera directa*" (Martín, 2014:22). Aquests beneficis, fan que l'infant pugui viure, indirectament, situacions emocionals que els facin conèixer les emocions i com poden manejar-les en la seva vida real. És a dir, pot ser un altre sense deixar de ser un mateix oferint als menuts "*múltiples experiencias que irán nutriendo su crecimiento integral y su comprensión de sí mismo*" (Vidal, 2014:5).

La identificació, també ajuda als infants a desenvolupar la seva empatia ja que, gràcies a la vivència d'experiències i diferents punts de vista, aprenguin a posar-se en la pell dels demés, cosa que també afavoreix la seva socialització.

Per una altra banda, amb el desenvolupament de la llengua i les competències lectores i escrites, va molt lligat a les emocions ja que, el llenguatge és el "*instrumento de interacción*

comunicativa y funcional, de forma que el niño se apropia del lenguaje para expresar lo que siente, lo que piensa" (Vidal, 2014:24). D'aquesta manera, es duu a terme un alfabetització emocional que afavoreix a l'IE.

Hem de tenir present que, "*El lenguaje literario es profundamente connotativo, es decir, porta multiples significaciones*" (Rojas, 1990). D'aquesta manera, si en una obra literària s'explica una situació emocional, per la múltiple significació de la literatura, també pot sorgir una múltiple percepció de l'emoció ja que, com hem dit, les emocions són subjectives i cada infant les sent a la seva manera o, en pot sentir una mentre un altre infant, amb la mateixa situació en sent una altra.

Així doncs, per tot això esmentat i com ens diu Heath (2015), la Literatura infantil és molt enriquidora per als infants ja que és una bona estratègia que facilita el creixement emocional, creant experiències positives, produint aprenentatges significatius i actuant "como una plataforma para atribuir distintos estados emocionales a otros, así como la posibilidad de reconocer y regular los propios" (Capote, 2016:12).

Incorporar la Literatura Infantil dintre de l'aula com una estratègia educativa per a desenvolupar les emocions, no únicament consisteix en contar contes, sinó que s'han d'aprofitar tots els gèneres literaris que ens ofereix. Per això, a continuació s'exposarà algun exemple de la infinitat de possibilitats que aquests gèneres ens poden oferir.

Actualment, tenim a la disposició moltes obres literàries² que tracten les emocions de formes diferents. En uns, tracten totes les emocions primàries, mentre que en altres focalitzen i treballen només una emoció. Per una altra banda, trobem contes que narren situacions molt diverses, en les quals les emocions hi juguen un paper secundari, però que una vegada narrats, es poden tractar amb una visió emocional on l'adult, demana als infants com s'han sentit, quina emoció creuen que hi ha al darrere, que farien ells, com podria reaccionar el protagonista, etc. Aquest darrer tipus de llibre, podria ser qualsevol sempre que estigui adequat a l'edat dels infants als que van dirigits.

---

² Annex 2. En aquest hi trobam diferents recursos literaris que podem emprar per a treballar les emocions.

Una vegada narrada o llegida la història, les propostes d'activitats podrien ser molt diverses, des de la conversa en grup on els infants poden expressar lliurement el que han sentit, elaborar una creació plàstica com un dibuix sobre el que els ha fet sentir i posteriorment verbalitzar-ho, canviar aspectes de la narració i parlar de com canviar l'història i les emocions que hi he en elles, etc.

Una altra forma de emprar la literatura, podria ser una activitat on els infants amb ajuda de les famílies o el docent, elaboressin un conte. En aquest, podrien narrar com es senten en determinades situacions de la seva vida real: quan un company li agafa un joguina, quan la seva germana li fa un petó, quan s'apaga el llum inesperadament, quan ballen a una festa, quan han de marxar del parc, etc. D'aquesta manera, poden expressar el que senten en cada situació, poden vover les formes de reaccionar davant cada emoció, com solucionar conflictes, etc. En definitiva, conèixer i manejar-se emocionalment.

Com ja s'ha mencionat anteriorment, hi ha que tenir present tots els gèneres de la LI i així, poder aprofitar al màxim els recursos. Per això, el gènere dramàtic seria una bona eina. Un exemple seria el de la visualització d'un teatre i posteriorment tractar les emocions a l'assemblea. Però, a més, també podrien ser els infants els que sentissin les emocions representant-les teatralment, una manera molt enriquidora per a viure-les.

Una altra manera d'emprar la LI dins l'aula podria ser a través dels poemes. Aquests tenen la característica de narrar sentiments i estats d'ànim, que analitzant-los i representant-los, poden ser enriquidors per als infants. A banda, al crear-ne també és una bona forma per a desenvolupar l'alfabetització emocional ja que, s'han de cercar expressions diferents d'una mateixa emoció, per a poder extreure la seva essència.

En definitiva, és important tractar els gèneres literaris per a poder donar oportunitats als infants de desenvolupar-se plenament i aprofitar al màxim els beneficis que ens ofereix la Literatura Infantil. A més, aquí tant sols s'han exposat un parell de propostes de les infinites que podrien sorgir emprant la LI com a estratègia educativa per a desenvolupar la Intel·ligència emocional dintre de l'aula.

5. CONCLUSIONS

A mode de conclusió, cal recordar que la finalitat última de l'Educació Infantil és ajudar als infants en el seu ple desenvolupament, per a així poder fer front als reptes que els sorgeixin en el seu futur com adults. D'aquesta manera, com hem pogut vore en el present treball, les emocions hi tenen un paper molt important. Sent així, la intel·ligència emocional un pilar inqüestionablement essencial per a l'evolució dels menuts i sense la qual, seria impossible que es desenvolupessin física, cognitiva, social i emocionalment.

És així que, és de vital importància que els docents sàpiguen dur a terme una Educació Emocional de qualitat dintre de l'aula, per ajudar als alumnes a adquirir les competències emocionals necessàries. I per això, en el present document s'ha fet una recerca bibliogràfica dels conceptes emocionals més importants.

Es tracta d'un treball que dóna als mestres l'oportunitat de endinsar-se en el món de les emocions, oferint-los una base teòrica per a conèixer tots els aspectes importants que són indispensables per a poder dur a terme una tasca docent adequada i completa.

A més, també es tracta la Musicoteràpia i la Literatura Infantil, que pels seus beneficis ja esmentats, poden ser una gran eina educativa per a desenvolupar la Intel·ligència Emocional. Per això, és dóna una visió de com podrien ser emprades dintre de l'escola, a la vegada que s'ofereix un llistat de recursos a mode d'exemple.

És per tot això, que es pot afirmar que els objectius del treball han set assolits ja que, s'ha recollit informació sobre la Intel·ligència Emocional, sobre l'Educació Emocional i sobre les dues estratègies: Musicoteràpia i la Literatura Infantil de caràcter emocional.

Dit això, penso que a més de oferir als lectors informació i estratègies, per a mi ha sigut un repte que m'ha enriquit tant a nivell personal com a professional, per així poder arribar a ser una bona mestra. M'ha aportat informació sobre el creixement dels menuts i sobre una nova manera de tractar les emocions, per així, com he mencionat anteriorment arribar a complir la finalitat de l'Educació Infantil: ajudar en el desenvolupament dels infants, que és el que realment importa. En conclusió, estic satisfeta amb el resultat.

6. BIBLIOGRAFIA

Barrutia, A. (2009). *Inteligencia Emocional en la familia*. España: Toro mítico.

Bisquerra, R.; Pérez, N. (2012). Educación emocional: estrategias para su puesta en práctica. *Revista de la Asociación de Inspectores de Educación de España*, nº16. Consultat en: http://www.adide.org/revista/images/stories/pdf_16/ase16_mono04.pdf

Bisquerra, R. (Coord.); Punset, E.; Mora, F.; García Navarro, E.; López-Casà, È.; Pérez-González, J.; Lantieri, L.; Nambiar, M.; Aguilera, P.; Segovia, N.; Planells, O. (2012). *¿Cómo educar las emociones? La inteligencia emocional en la infancia y la adolescencia*. Barcelona: Faros Sant Joan de Déu. Consultat en: http://www.afa-mdn.clicportal.com/files/3-220304-annex/como_educar_las_emociones.pdf#page=28

Capote, E. (2016). *El emocionario de los cuentos*. Treball fi de grau. Madrid: Unir. Consultat en: <http://reunir.unir.net/handle/123456789/3630>

Cervera, J. (1989). Entorno a la Literatura Infantil. *Cauce*, 12, 157-168. Consultat en: http://cvc.cervantes.es/literatura/CAUCE/pdf/cauce12/cauce_12_007.pdf

Correa, E. (2010). Los beneficios de la música. *Innovación y experiencias educativas*, nº26. Consultat en: http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_26/ERNESTO_CORREA_2.pdf

De Andrés, C. La educación emocional en edades tempranas y el interés de su aplicación en la escuela. Programas de educación emocional, nuevo reto en la formación de los profesores. (2005). *Tendencias Pedagógicas*, 10. Consultat en: http://www.tendenciaspedagogicas.com/Articulos/2005_10_06.pdf

De la Riva, B. (2016). Educación emocional en las aulas de segundo ciclo de educación infantil: el cuento como catalizador. Treball fi de grau. Madrid: Unir. Consultat en: <http://reunir.unir.net/handle/123456789/3631>

Díaz, A.; Prats, M. (1998). *Literatura infantil y juvenil*. Barcelona.

Dris, M. (2010). Actividades para desarrollar la inteligencia emocional en educación infantil. *Innovación y experiencias educativas*, nº33. Consultat en: http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_33/MARIEM_DRIS_2.pdf

Extremera, N.; Fernández, P. (2004). El papel de la inteligencia emocional en el alumnado: evidencias empíricas. *Investigación Educativa*, vol. 6, nº2. Consultat en: <http://redie.uabc.mx/redie/article/view/105/1121>

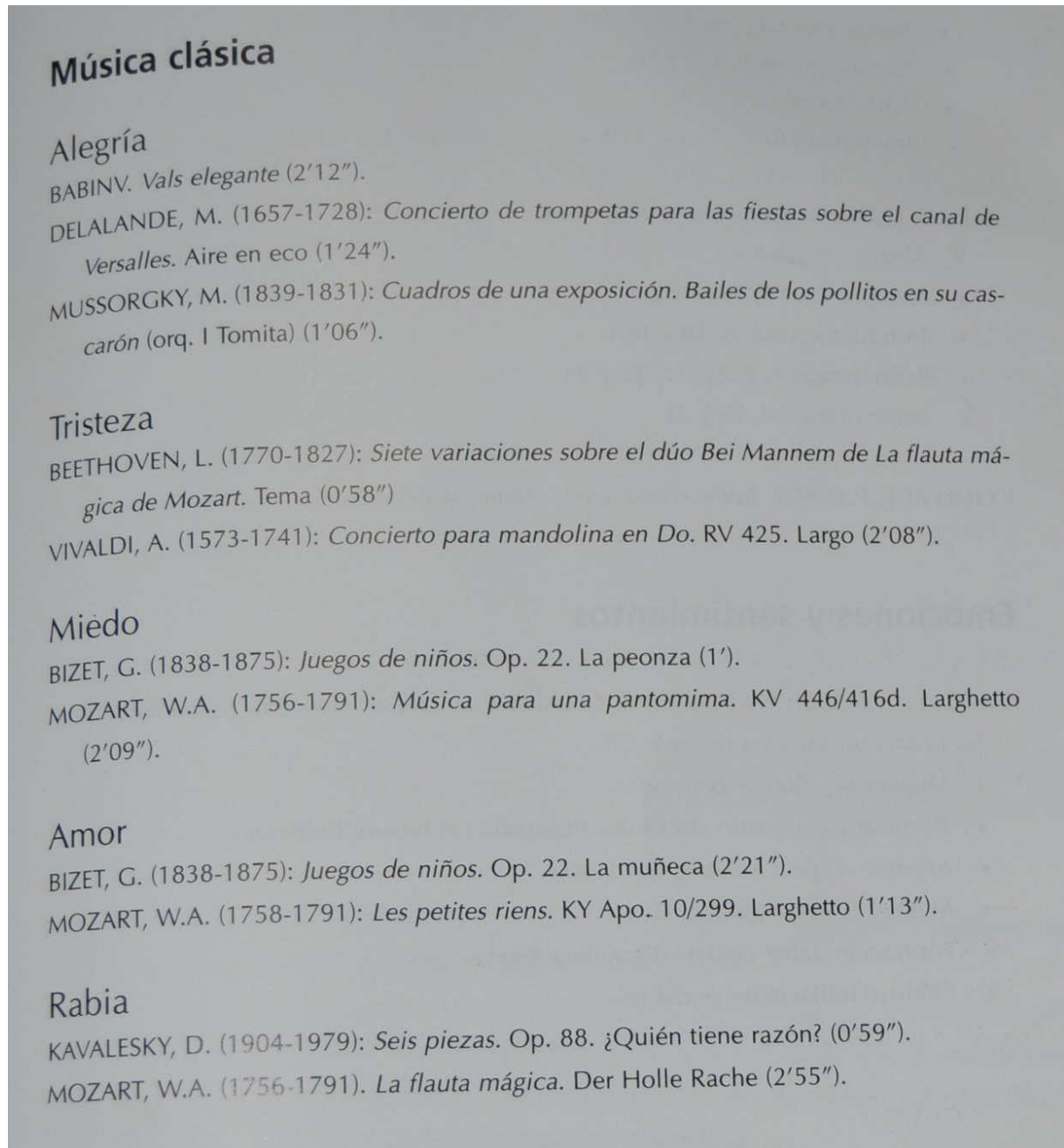
- Fernandez, P. (2008). La inteligencia Emocional en la Educación. *Investigación Psicoeducativa*, 6 (2), 421-436.
Consultat en:
http://www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/articulos/15/espanol/Art_15_256.pdf
- García, N. (1979). Lectura Recreativa y Literatura Infantil. *Revista Educación*, 3(2), 27-33. Consultat en:
<http://www.revistas.ucr.ac.cr/index.php/educacion/article/view/19476/19551>
- Goleman, D. (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós. Consultat en:
http://www.hacienda.go.cr/cifh/sidovih/cursos/material_de_apoyo-F-C-CIFH/2MaterialdeapoyocursosCICAP/5InteligenciaEmocional/Inteligenciaemocional.pdf
- Heath, M. (2005). Bibliotherapy: A Resource to Facilitate Emotional Healing and Growth. *School Psychology International*, 26(5), 563-580.
- Lacárcel, J. (1995) *Musicoterapia en Educación Especial*. Murcia: Campobell.
- Lacárcel, J. (2003). Psicología de la música y emoción musical. *Educatio*, nº 20-21, 213-226. Consultat en:
<http://revistas.um.es/educatio/article/view/138/122>
- López, E. (2005). La educación emocional en la educación infantil. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 19(3), 153-167. Consultat en:
http://www.aufop.com/aufop/uploaded_files/articulos/1209146070.pdf
- Martín, P. (2014). Descubrir los valores a través de la Literatura Infantil. Treball fi de grau. Barcelona: Unir.
Consultat en: <http://reunir.unir.net/handle/123456789/2302>
- Núñez, M. (2009). Literatura infantil: aproximación al concepto, a sus límites y a sus posibilidades. *Enunciación*, 14(1), 7-21. Consultat en:
<http://revistas.udistrital.edu.co/ojs/index.php/enunc/article/view/3214/4706>
- Palou, S. (2004). *Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia*. España: Graó.
- Perriconi, G. (1983). *El libro infantil: cuatro propuestas críticas*. Buenos Aires: Librería el Ateneo.
- Poch, S. (2001). Importancia de la musicoterapia en el área emocional del ser humano. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 42, 91-113. Consultat en:
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=233619>

- Rojas, M. (1990). Tendencias actuales de la Literatura Infantil. *Revista Educación*, 14(2), 85-88. Consultat en: <http://revistas.ucr.ac.cr/index.php/educacion/article/view/18376/18562>
- Rojas, S. ; Saboya, S. (2014). Literatura infantil en la contemporaneidad: el mundo real de los niños. *Infancias Imágenes*, 13(2), 152-158. Consultat en: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5024075>
- Selfa, M. (2015). Estudios científicos sobre literatura infantil y su didáctica: revisión bibliográfica (2000-2014). *Ocnos*, 13, 65-84. Consultat en: https://www.revista.uclm.es/index.php/ocnos/article/view/ocnos_2015.13.04/pdf
- Sanjuán, M. (2011). De la experiencia de la lectura a la educación literaria. Análisis de los componentes emocionales de la lectura literaria en la infancia y la adolescencia. *Ocnos*, nº7, 85-100. Consultat en: <https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=vvo7AwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT84&dq=literatura+infantil+emociones&ots=03va-bchH3&sig=s834Rdi-IISBXL2U6yVm9oJdczE#v=onepage&q=literatura%20infantil%20emociones&f=false>
- Shapiro, Lawrence E. (1997). La inteligencia emocional de los niños. México: Vergara Editor, S.A. Consultat en: <http://www.kiplingmorelia.edu.mx/PDF/LA%20INTELIGENCIA%20EMOCIONAL%20DE%20LOS%20NINOS.pdf>
- Vaillancourt, G. (2009). Música y musicoterapia. Madrid: Ediciones Narcea. Consultat en: https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=1w6XBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA9&dq=musicoterapia&ots=AgFXOavhip&sig=hd0kwxt6KHGPJnjJk6ZyNPRy_6k#v=onepage&q=musicoterapia&f=false
- Vidal, P. (2014). Léeme-léete: la educación emocional a través de la literatura. Treball fi de grau. Valencia: Unir. Consultat en: <http://reunir.unir.net/handle/123456789/2490>

7. ANNEXOS

Annex 1

Aquí, trobem uns recursos musicals per a treballar les emocions mitjançant la Músicoteràpia. Es tracta de la discografia que Palou (2004) ens ofereix.

Música clásica

Alegría
BABINV. *Vals elegante* (2'12").
DELANDE, M. (1657-1728): *Concierto de trompetas para las fiestas sobre el canal de Versalles. Aire en eco* (1'24").
MUSSORGKY, M. (1839-1831): *Cuadros de una exposición. Bailes de los pollitos en su cascarón* (orq. I Tomita) (1'06").

Tristeza
BEETHOVEN, L. (1770-1827): *Siete variaciones sobre el dúo Bei Mannem de La flauta mágica de Mozart. Tema* (0'58").
VIVALDI, A. (1573-1741): *Concierto para mandolina en Do. RV 425. Largo* (2'08").

Miedo
BIZET, G. (1838-1875): *Juegos de niños. Op. 22. La peonza* (1').
MOZART, W.A. (1756-1791): *Música para una pantomima. KV 446/416d. Larghetto* (2'09").

Amor
BIZET, G. (1838-1875): *Juegos de niños. Op. 22. La muñeca* (2'21").
MOZART, W.A. (1758-1791): *Les petites riens. KY Apo. 10/299. Larghetto* (1'13").

Rabia
KAVALESKY, D. (1904-1979): *Seis piezas. Op. 88. ¿Quién tiene razón?* (0'59").
MOZART, W.A. (1756-1791). *La flauta mágica. Der Holle Rache* (2'55").

Música de circo

DUPÈRÉ, R. (1994): *Alegría. Cirque du soleil*. RGA Victor:

- ◆ Alegría: pieza 5.
- ◆ Miedo: piezas 3, 9 y 12.
- ◆ Tristeza: piezas 2, 4, 7 y 10.
- ◆ Rabia: piezas 5 y 8.

JUTRAS, B. (1996): *Quiram. Cirque du soleil*. RGA Victor:

- ◆ Alegría: pieza 5.
- ◆ Miedo: pieza 2.
- ◆ Tristeza: piezas 1, 3, 9 y 10.
- ◆ Rabia: pieza 2.
- ◆ Amor: pieza 8.

SAKI, G. (2001): *Bi Comediants. Plus Música*:

- ◆ Alegría: piezas 4 y 13.
- ◆ Miedo: piezas 3, 9, 17 y 20.
- ◆ Tristeza: piezas 2, 6, 10 y 18.
- ◆ Rabia: piezas 7, 8, 11, 12, 15 y 23.
- ◆ Amor: piezas 14, 16 y 21.

COMELADE, P. (1993): *Traffic d'abstraction*. Nancy (CCAM Studio).

Emociones y sentimientos

KANAL, E.; JULIÀ, C.; VALVERDE, A.; GELABERT, D. (2004): *Emocions i sentiments. Contes i cançons*. Tot Sona Records, S.L.

- ♦ Vergüenza: «Blai, el petit xai».
- ♦ Rivalizar y compartir: «La bruixa Pessigolla i el bruixot Culdesac».
- ♦ Miedos: «El petit Koala es queda sol».
- ♦ Muerte: «L'àvia Pepa».
- ♦ Frustración, saber perder: «La gallina Kiketa».
- ♦ Celos: «En Blai té un germanet».

Annex 2

Aquest és un conte que tracta totes les emocions a la vegada, explicant-ne algunes de les seves característiques i la forma com les podem sentir. Per això, em sembla que és un bon recurs per a desenvolupar les competències emocionals.

Llenas, A. (2012). El Monstre de Colors. Espanya: Flamboyant.

Aquest és un altre llibre de la mateixa autora, però que només tracta una emoció a l'hora: la tristor.

Llenas, A. (2011). Què et passa, Miola?. Espanya: Cruïlla.

A continuació, la autora Palou (2004) ens deixa un recull de recursos literaris per a tractar les emocions individualment.

Cuentos para niños y niñas sobre emociones

Miedo

Malos sueños, oscuridad, ir a dormir...

- ASHBÉ, J. (2002): *¡De noche se duerme!* Barcelona. Corimbo.
- BANKS, K.; HALLENSLEBEN, G. (2002): *Cierra los ojos*. Barcelona. Juventud.
- BUCHHOLZ, Q. (1999): *Duerme bien, pequeño oso*. Madrid. Lóguez.
- CANO, C. (1999): *¡Papááá...!* Madrid. Anaya. (Sopa de libros; 33.)
- JANISCH, H.; JUNG, B. (2002): *Cuando Ana tiene miedo*. Zaragoza. Edelvives.
- MAYE, M. (2001): *Una pesadilla en mi armario*. Barcelona. Kalandraka.
- ZENTNER, J. (2001): *Comemiedos*. Barcelona. Destino.

Rabia

Rabieta

- ABEYÀ, E. (1997): *Rondina que rondinaràs*. Barcelona. La Galera.
- ALLANCÉ, M. (2003a): *¡No, no y no!* Barcelona. Corimbo.
- (2003b): *¡Vaya rabieta!* Barcelona. Corimbo.
- MOSES, B.; GORDON, M. (1998): *Estoy enfadado*. Madrid. Edelvives.
- ORAM, H.; REES, M. (1993): *¡Mío!* Barcelona. El Arca de Júnior.
- SOLOTAREFF, G. (2003): *¡Qué más quisieras!* Barcelona. Corimbo.

Agresividad

- ESCALA, J.; SOLÈ VENDRELL, C. (1992): *Brrrrrrgg!!* Barcelona. Hymssa.
- (1991): *Los niños del mar*. Madrid. Siruela.

Amor

Celos

- BRIAN, M.; GORDON, M. (1994): *Siento celos*. Madrid. Luis Vives.
CARRER, C. (2000): *¡Qué celosa!* Madrid. Anaya.

Expresión del amor

- BRUEL, Ch.; BUZELLE, A. (1988): *Pessigolles*. Barcelona. La Magrana.
CANNON, J. (1995): *Stelaluna*. Barcelona. Juventud.
CHAPOUTON, A.M.; DESSONS, C. (1993): *Los libros de Tupí*. Barcelona. Milan.
MACBRATNEY, S. (1995): *Adivina cuánto te quiero*. Barcelona. Kókinos.
MINARIK, E. (1995): *Un beso para osito*. Madrid. Santillana.
NORAC, C.; DUBOIS, C.K. (1998): *Las palabras dulces*. Barcelona. Corimbo.
SCHAMI, R. (1995): *La sonrisa de la luna*. Madrid. Ediciones SM. (Barco de vapor, Serie blanca, 61).
TEULADE, P.; SARRAZIN, Ch. (1998): *Porque te quiero*. Barcelona. Corimbo.

Amistad

- ALCÁNTARA, R.; URLERUAGA, E. (2002): *Caramba con los amigos*. Barcelona. Circulo de lectores.
BROWNE, A. (1993) *El túnel*. México. Fondo de Cultura Económica.
CREJINIEC, M. (1994): *¿A qué sabe la luna?* Barcelona. MSV.
DE BEER, H. (1990): *Osito polar, llévame contigo*. Barcelona. Lumen.
KESELMAN, G. (1997): *Nadie quiere jugar conmigo*. Madrid. Ediciones SM (Barco de vapor, Serie blanca, 67).

Autoestima

- BALZOLA, A. (1982): *Historia de un erizo*. Madrid. Miñón.
GRIMM, J.; GRIMM, W. (2002): *La Cenicienta*. Madrid. Libro-Hobby-Club.
SAINT MARS, D. (1998): *Max el torpe*. Barcelona. La Galera.
SENDAK, M. (1984): *Donde viven los monstruos*. Madrid. Altea/Taurus/Alfaguara.

Tristeza

Muerte

- BAWIN, M.A.; HELTINGS, C. (2000): *El abuelo de Tom ha muerto*. Barcelona. Combel.
- DE PAOLA, T. (1994): *Abuela de arriba, abuela de abajo*. Madrid. Ediciones SM.
- ESPOT, L.; VERREPT, P. (2000): *Te echo de menos*. Barcelona. Juventud.
- GLIORI, D. (2001): *Siempre te querré*. Barcelona. Timun Mas.
- HOLDEN, L.D. (1993): *El mejor truco del abuelo*. México. Fondo de Cultura Económica.
- JOSÉ, E. (2000): *Julia tiene una estrella*. Barcelona. La Galera.
- OLLÉ, M.A.; SOLÈ VENDRELL, C. (1982): *La mare*. Barcelona. La Magrana. (A cau d'orella).
- SOLÈ VENDRELL, C. (1982): *La luna de Juan*. Barcelona. Hyma.

Porque estoy triste

- CAMPS SAÑÉ, M.; VILANOVA, R. (1999): *El poble trist*. Barcelona. Granollers.
- COWELL, C. (2000): *El bebé llorón*. Madrid. Ediciones SM.
- CRUZ IGUERA, J. (1998); *Jonás y el frigorífico miedoso*. Barcelona. Cruilla.
- HOBBIE, H. (2000): *Toño está triste*. Madrid. Ediciones SM. (Los piratas).
- MOSES, B.; GORDON, M. (1998): *Estoy triste*. Madrid. Edelvives.
- PALOMA, D. (1996): *Una medicina para no llorar*. Barcelona. Edebé.

Alegría

- ANDREAE, G.; CABBAN, V. (1999): *La felicidad tiene sabor a miel*. Barcelona. Elfos.
- BROWNE, A. (1993): *Cambios*. México. Fondo de Cultura Económica.
- CLAVERIE, J.; NIKLY, M. y otros (1993): *El arte de la baci*. Salamanca. Lóguez.
- FUCHSHUBER, A. (1991): *Fidibus*. Barcelona. Juventud.
- (1978): *Toribio y el sombrero mágico*. Barcelona. Juventud.
- GEISERT, A. (1992): *Oink*. México. Fondo de Cultura Económica.
- JANOSCH (2002): *Vamos a buscar un tesoro*. Madrid. Alfaguara.
- KITAMURA, C. (1986): *Cuando los borregos no pueden dormir*. Madrid. Altea.
- LARREULA, E.; BALANYÀ, I. (2003): *El payaso que no quería hacer reír*. Barcelona. Teide.

